

Soud: Nejvyšší soud
Datum rozhodnutí: 12/13/2007
Spisová značka: 21 Cdo 265/2007
ECLI: ECLI:CZ:NS:2007:21.CDO.265.2007.1
Typ rozhodnutí: Rozsudek
Heslo:
Dotčené předpisy:
Kategorie rozhodnutí: B

21 Cdo 265/2007

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu JUDr. Mojmíra Putny a soudců JUDr. Ljubomíra Drápala a JUDr. Romana Fialy v právní věci žalobkyně Ing. E. Š., zastoupené advokátem, proti žalovanému P. T., zastoupenému advokátem, o určení, že nemovitosti nejsou zatíženy zástavním právem, vedené u Městského soudu v Brně pod sp. zn. 37 C 178/99, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 31. ledna 2006 č.j. 15 Co 76/2004-85, takto:

I. Dovolání žalobkyně se zamítá.

II. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů dovolacího řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Žalobkyně (spolu s manželem Ing. J. Š.) se domáhala (žalobou změněnou se souhlasem soudu prvního stupně), aby bylo určeno, že „zástavní právo zapsané v části C LV katastru nemovitostí u Katastrálního úřadu B., pro obec B., k. ú. L., a to k nemovitosti – p.č. 3274/82 o výměře 29 m²; - ostatní plocha, p.č. 3278/177 o výměře 36 m²; - orná půda a p.č. 4135/16 o výměře 4567 m²; - orná půda pro věřitele P. T., neexistuje“. Žalobu odůvodnila zejména tím, že se stali na základě kupní smlouvy ze dne 6. 1. 1999 vlastníky výše uvedených nemovitostí, a že zástavní právo váznoucí na těchto nemovitostech ve prospěch pohledávky žalovaného ve výši 575.000,- Kč nevzniklo, neboť zástavní smlouva ze dne 5. 1. 1998, na základě níž bylo zástavní právo vloženo do katastru nemovitostí, je neplatná. Při jednání a podepisování zástavní smlouvy měli totiž být - jak vyplývá z výpisu z obchodního rejstříku - přítomni oba jednatelé společnosti K., spol. s r.o. Náléhavý právní zájem na určení neexistence zástavního práva odůvodnila tím, že „neplatné zástavní právo je vyznačené v katastru nemovitostí a dle takového zápisu by se mohl zástavní věřitel-odpůrce domáhat uspokojení zajištěné pohledávky v souladu s ustanovením občanského soudního řádu prodejem zastavené nemovitosti“.

Městský soud v Brně rozsudkem ze dne 29. 10. 2003, č.j. 37 C 178/99-50, určil, že „zástavní právo ze dne 27. 3. 1997 ve výši 575.000,- Kč zapsané v části C LV v katastru nemovitostí u Katastrálního úřadu B., pro obec B., k. ú. L., a to k nemovitosti – pozemku p.č. 3274/82 o výměře 29 m²; - ostatní plocha, p.č. 3278/177 o výměře 36 m²; - orná půda a p.č. 4135/16 o výměře 4567 m²; - orná půda pro věřitele P. T., neexistuje“, a rozhodl, že žalovaný je povinen zaplatit žalobcům „oprávněným společně a nerozdílně na náhradě nákladů řízení částku

7.450,- Kč k rukám právního zástupce obou žalobců“. Soud prvního stupně přisvědčil žalobkyni, že zástavní smlouva ze dne 5. 1. 1998 je neplatná, protože byla podepsána za zástavce pouze jedním jednatelem. Odkázal přitom na ustanovení § 133 odst. 1 obch. zák., podle kterého je-li více jednatelů, je oprávněn jménem společnosti jednat každý samostatně jen, nestanoví-li společenská smlouva nebo statuty jinak. Společnost K., spol. s r.o., měla více jednatelů a společenská smlouva stanovila, že „k úkonům učiněným jménem společnosti je třeba připojit podpisy obou jednatelů, jednatele musí jednat ve vzájemné shodě a úkony učiněné pouze jedním jednatelem jsou neplatné“. Soud prvního stupně tak dovodil, že, podepsal-li zástavní smlouvu ze dne 5. 1. 1998 pouze K. K. jakožto jeden z jednatelů a chybí-li podpis druhého jednatele a název společnosti, je úkon učiněn ve formě, která odporuje jak zákonu, tak i „dohodě účastníků společenské smlouvy společnosti K. spol. s r.o. a je tedy ve smyslu ust. § 40 odst. 1 obč. zák. neplatný“. Na základě této neplatné smlouvy nemohlo dojít platně ke vzniku zástavního práva k uvedeným nemovitostem ve prospěch žalovaného.

K odvolání žalovaného Krajský soud v Brně (poté, co usnesením ze dne 15. 9. 2005, č.j. 15 Co 76/2004-75, rozhodl, že na místě žalobce Ing. J. Š. bude v řízení pokračováno s Ing. E. Š., neboť po smrti jejího manžela Ing. J. Š. se žalobkyně stala na základě rozhodnutí Městského soudu v Brně ze dne 24. 2. 2005, č.j. 59 D 93/2004-470, dědičkou citovaných nemovitostí) rozsudkem ze dne 31. 1. 2006, č.j. 15 Co 76/2004-85, rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že žalobu zamítl, a rozhodl, že žalobkyně je povinna zaplatit žalovanému na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů 17.600,- Kč k rukám jejího zástupce. Na rozdíl od soudu prvního stupně dospěl k závěru, že na základě zápisu v obchodním rejstříku společnosti K., spol. s r.o., osoba uzavírající právní úkon s touto společností se mohla oprávněně domnívat, že všechny osoby zapsané v obchodním rejstříku mohou jednat samostatně. Dovodil, že „pokud ze zakotveného způsobu zastupování nevyplývá omezení jednatelů v jednání za společnost, pak nemůže jít k tíži osob uzavírající s nimi právní úkony, že způsob jednání je ve společenské smlouvě stanoven odlišně, než v zápisu v obchodním rejstříku“. Vycházejí z ustanovení § 27 odst. 2 obch. zák. dodal, že žalobkyni „nepřísluší, aby nyní namítala rozpor zápisu v obchodním rejstříku s ustanoveními společenské smlouvy určujícími jednání za společnost“; proto „důsledky převzetí zastavené věci nadále trvají, trvá tedy odpovědnost za splnění zajištěné pohledávky vedle dlužníka, a to do výše ceny nabyté věci“.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání. Opakuje v něm své námitky, které vznesla proti platnosti zástavní smlouvy ze dne 5. 1. 1998 již za řízení před soudy obou stupňů. Znovu dovozuje, že „způsob zastupování za společnost uvedený v obchodním rejstříku korespondoval se zněním společenské smlouvy společnosti K., spol. s r.o., tedy s tím, že k úkonům učiněným jménem společnosti je třeba připojit podpisy obou jednatelů“. Způsob jednání společnosti uvedený ve společenské smlouvě a další závažné nedostatky předmětné zástavní smlouvy nelze v tomto případě opomenout s poukazem na princip negativní materiální publicity obchodního rejstříku. Žalovaný při podpisu zástavní smlouvy nejednal v důvěře v zápis v obchodním rejstříku, který neodpovídal skutečnosti. Znění zápisu v obchodním rejstříku v době uzavření předmětné zástavní smlouvy skutečnosti odpovídalo - „za společnost jednají a podepisují jednatele, tzn. za společnost byli oprávněni jednat oba jednatele společnosti K., spol. s r.o., společně“; odvolací soud ve svém rozhodnutí „nesprávně aplikoval princip negativní materiální publicity obchodního rejstříku na situaci, která do rozsahu ustanovení § 29 odst. 1 obchodního zákoníku (dříve ustanovení § 27 odst. 2 obchodního zákoníku) nespadá“. Absence podpisu druhého jednatele společnosti K., spol. s r.o., v kombinaci s dalšími nedostatky podpisu prvního jednatele společnosti má zásadní důsledky pro platnost zástavní smlouvy a tím i pro existenci zástavního práva. Navrhla, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a aby mu věc vrátil k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) po zjištění, že dovolání proti

pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníci řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o.s.ř. a že jde o rozsudek, proti kterému je podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o.s.ř. dovolání přípustné, přezkoumal napadený rozsudek ve smyslu ustanovení § 242 o.s.ř. bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1 věta první o.s.ř.) a dospěl k závěru, že dovolání není opodstatněné.

Projednávanou věc je třeba posuzovat – vzhledem k tomu, že dovolatelka zpochybňuje oprávnění jednat za společnost s ručením omezením při uzavření smlouvy ze dne 5. 1. 1998 – podle zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění do 31. 3. 1998, tj. do dne, než nabyl účinnosti zákon č. 15/1998 Sb., o dohledu v oblasti kapitálového trhu a o změně a doplnění dalších zákonů, dále též jen „obch. zák.“.

Podle ustanovení § 133 odst. 1 obch. zák. statutárním orgánem společnosti je jeden nebo více jednatelů. Je-li jednatelů více, je oprávněn jednat jménem společnosti každý z nich samostatně, nestanoví-li společenská smlouva nebo stanovy jinak.

Podle ustanovení § 133 odst. 2 obch. zák. omezit jednatelská oprávnění může pouze společenská smlouva, stanovy nebo valná hromada. Takové omezení je však vůči třetím osobám neúčinné.

Podle ustanovení § 28 odst. 1 písm. e) obch. zák. do obchodního rejstříku se zapisuje jméno a bydliště osoby nebo osob, které jsou statutárním orgánem nebo jeho členy, s uvedením způsobu, jakým jednají jménem právnické osoby.

Podle ustanovení § 27 odst. 2 obch. zák. skutečnosti zapsané v obchodním rejstříku jsou účinné vůči každému ode dne, ke kterému byl zápis proveden. Proti tomu, kdo jedná v důvěře v zápis do obchodního rejstříku, nemůže ten, jehož se zápis týká, namítat, že zápis neodpovídá skutečnosti.

V projednávané věci bylo v rozhodné době (ke dni 5. 1. 1998) v obchodním rejstříku zapsáno, že společnost K., spol. s r.o., má dva jednatele („J. K.“ a „K. K.“) a že „za společnost jednají a podepisují jednatele“. Společenská smlouva o založení společnosti K., spol. s r.o., stanovila v čl. VI. bodu 2/, že „Statutárním a výkonným orgánem jsou jednatele. Zastupují společnost navenek. K úkonům učiněným jménem společnosti je třeba připojit podpisy obou jednatelů tzn., že jednatele musí jednat ve vzájemné shodě a úkony učiněné pouze jedním jednatelem jsou neplatné“. Zástavní smlouvu ze dne 20. 3. 1997, podepsanou dne 5. 1. 1998, uzavřel se zástavním věřitelem – žalovaným – jménem společnosti K., spol. s r.o., „jednatel K. K.“.

Pro posouzení důvodnosti žaloby je mimo jiné podstatné, jaký význam pro platnost zástavní smlouvy ze dne 5. 1. 1998 má skutečnost, že ji podepsal toliko jeden jednatel společnosti K., spol. s r.o.

Případy, kdy společenská smlouva či stanovy určují, že jménem společnosti jedná více jednatelů společně, nelze považovat za omezení jednatelského oprávnění ve smyslu ustanovení § 133 odst. 2 obch. zák., neboť v tomto případě jde o určení způsobu jednání jménem společnosti podle ustanovení § 133 odst. 1 obch. zák.

Jestliže projev vůle směřující k uzavření smlouvy učinil jen jeden z jednatelů, ač v rozhodné době v obchodním rejstříku v souladu se zněním společenské smlouvy bylo zapsáno, že jménem společnosti jednají vždy společně dva jednatele, nelze takový projev vůle považovat za projev vůle společnosti, neboť nebyl učiněn způsobem, kterým jedná statutární orgán společnosti. Na tom nic nemění to, zda druhý účastník smlouvy byl či nebyl v dobré víře, neboť žádný právní předpis pro takový případ možnost namítat dobrou víru nepřipouští (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 8. 2002, sp. zn. 29 Odo 198/2002, uveřejněný ve Sbírce soudních

rozhodnutí a stanovisek ročník 2004, pod poř. č. 58).

Jiná situace ovšem nastává (jako je tomu v projednávané věci), jestliže zápis v obchodním rejstříku týkající se způsobu zastupování společnosti (že „za společnost jednají a podepisují jednatelé“) je v rozporu s příslušným ustanovením společenské smlouvy, podle kterého „jednatelé musí jednat ve vzájemné shodě a úkony učiněné pouze jedním jednatelem jsou neplatné“.

Takové případy je třeba posuzovat podle ustanovení § 27 odst. 2 obch. zák. (nyní obdobně § 29 odst. 1 a 2 obch. zák.), jež vyjadřuje tzv. princip materiální publicity zápisů v obchodním rejstříku. Obchodního rejstřík sice v první řadě eviduje určité (podstatné) údaje o podnikatelích (srov. § 28 odst. 1 obch. zák., nyní obdobně § 35 obch. zák.), zároveň ale umožňuje, aby takto uchovávané údaje byly veřejnosti přístupné. Význam zápisů do obchodního rejstříku a jeho veřejnoprávní povaha se promítají do zmíněného principu materiální publicity. Ten spolu s principem formální publicity (jde o seznam veřejně přístupný) dává zápisu v obchodním rejstříku (veřejnému seznamu) povahu veřejné listiny (platí zásada veřejné důvěry v obsah takové listiny). Princip materiální publicity znamená, že údaje zapsané v obchodním rejstříku jsou právně účinné navenek i v případě, že neodpovídají skutečnému stavu, jsou-li splněny podmínky uplatnění principu materiální publicity. Jinak řečeno, skutečnosti zapsané v obchodním rejstříku jsou účinné vůči každému ode dne, ke kterému byl zápis proveden; ode dne provedení zápisu se nikdo nemůže dovolávat toho, že mu zapsané skutečnosti nebyly známy. Zároveň platí obráceně, že dokud skutečnosti zapsané v obchodním rejstříku nejsou vymazány nebo změněny, jsou účinné vůči každému a nikdo se nemůže dovolávat vůči jednajícímu, že zápis v obchodním rejstříku již neodpovídá skutečnosti, ledaže by jednající nejednal v důvěře v zápis v obchodním rejstříku, protože mu rozpor se skutečností byl znám. Rozhodující je tedy důvěra v aktuální stav zápisu. Z hlediska posuzování platnosti právních úkonů učiněných osobami v obchodním rejstříku zapsanými to vede k závěru, že, jednala-li druhá strana v důvěře ve správnost údaje uvedeného v obchodním rejstříku, jsou právní úkony učiněné v rozsahu jejího oprávnění osobou zapsanou v obchodním rejstříku (zde jednatelem jako statutárním orgánem) platné a podnikatele (§ 2 odst. 2 obch. zák.) zavazují, bez ohledu na to, zda v té době (případně nikdy) k takovému jednání nebyl zapsaný statutární orgán oprávněn; uvedené by neplatilo jen tehdy, kdyby nesoulad zapsaných skutečností s faktickým stavem byl druhé straně znám.

Nejvyšší soud České republiky ČR proto dospěl k závěru, že, je-li v obchodním rejstříku zapsáno, že „za společnost jednají a podepisují jednatelé“, nevyplývá z toho z hlediska ustanovení § 27 odst. 2 obch. zák. ve znění do 31. 12. 2000 (nyní § 29 odst. 1, 2 obch. zák.) jednatele omezení ve smyslu ustanovení § 133 odst. 2 obch. zák.

Společnost K., spol. s r.o., měla ke dni 5. 1. 1998, kdy byla smlouva o zřízení zástavního práva uzavřena, dva jednatele. V obchodním rejstříku bylo od 9. 1. 1997 do 20. 8. 1998 zapsáno, že za společnost (K., spol. s r.o.) jednají a podepisují jednatelé. Vzhledem k tomu, že z hlediska principu materiální publicity v uvedené době (ode dne 9. 1. 1997 do dne 20. 8. 1998) tyto údaje zapsané v obchodním rejstříku byly právně účinné navenek i za situace, že neodpovídaly skutečnému stavu (ujednání čl. VI. bodu 2/ Společenské smlouvy o založení společnosti K., spol. s r.o.), a že v řízení nebylo prokázáno ani tvrzeno, že by druhá strana smlouvy (žalovaný) o tomto rozporu věděl, odvolací soud správně dovodil, že bylo třeba vycházet z toho, že oprávnění každého z jednatelů jednat a podepisovat za společnost nebylo nijak omezeno, neboť z formulace „za společnost jednají a podepisují jednatelé“ žádné omezení každého z jednatelů nevyplývá (§ 133 odst. 1 obch. zák.).

Z uvedeného vyplývá že rozsudek odvolacího soudu je z hlediska uplatněných dovolacích důvodů správný. Protože nebylo zjištěno, že by rozsudek odvolacího soudu byl postižen vadou uvedenou

v ustanovení § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o.s.ř. nebo jinou vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, Nejvyšší soud ČR dovolání žalobkyně podle ustanovení § 243b odst. 2 části věty před středníkem o.s.ř. zamítl.

O náhradě nákladů dovolacího řízení bylo rozhodnuto podle ustanovení § 243b odst. 5 věty první, § 224 odst. 1 a § 151 odst. 1 části věty před středníkem o.s.ř., neboť žalobkyně s ohledem na výsledek řízení na náhradu svých nákladů nemá právo, a žalovanému, který měl v dovolacím řízení plný úspěch a který by tak měl právo na náhradu účelně vynaložených nákladů tohoto řízení (srov. § 142 odst. 1 o.s.ř.), v dovolacím řízení žádné náklady nevznikly.

Proti tomuto rozsudku není přípustný opravný prostředek.

V Brně dne 13. prosince 2007

JUDr. Mojmír Putna, v. r.

předseda senátu